

RADİKAL FELSEFE, ELEŞTİREL PEDAGOJİ VE OKULSUZ TOPLUM

Nurcan Varlıkgörücü
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
nurcan.varlikgorucusu@gmail.com

Doç. Dr. Mehmet Şahin
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya
sahinmehmet033@gmail.com

Özet

Felsefenin eğitim boyutu olan eğitim felsefesi, genel olarak varlığın kaynağı, anlamı ve nedeni üzerine düşünme, bilginin bilimsel olarak araştırılması ve bilimin temelini oluşturan ilkeler üzerinde durmaktadır. Eğitimin felsefi temelleri, bir eğitim programını geliştirirken ilk basamak olarak değerlendirilmektedir. Geliştirilecek eğitim programının hedefi, kime, ne için hazırlanacağı, içeriği, konu alanı gibi unsurların belirlenmesinde benimsenen eğitim felsefesi dikkate alınmaktadır. Bu çalışmada, radikal felsefe, eleştirel pedagoji ve okulsuz toplum kavramları ve bu kavramların temelindeki düşünce ve fikirler ele alınmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Eğitim Programı ve Öğretim alanında lisansüstü eğitim gören öğrenciler oluşturmakta ve çalışmanın amacı araştırmanın ele aldığı kavramlara bakış açılarını ve gerekçelerini ortaya koymaktır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada veriler odak grup görüşmesi ve yüz yüze görüşme ile elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Radikalizm, Radikal Felsefe, Eleştirel Pedagoji, Okulsuz Toplum.

RADICAL PHILOSOPHY, CRITICAL PEDAGOGY AND UNSCHOOLED SOCIETY

Abstract

Educational philosophy, as a sub-branch and aspect of philosophy, is generally defined as the act of thinking on the source, meaning and the reason of existence, researching information in a scientific way and principles that form the basis of science. The philosophical basis of education is regarded as the first step of creating a curriculum. The aim, audience, reason, content and subject area of a developed curriculum are defined in accordance with the adopted educational philosophy. This study examines radical philosophy, critical pedagogy and unschooled society concepts and the ideas and thinking ways underlying them. The study group consists of postgraduate students of Curriculum and Instruction department in order to find out their perspectives and ideas about these terms. This research, as a qualitative study, uses focus group discussion and face-to-face interview for data collection.

Keywords: Radicalism, Radical Philosophy, Critical Pedagogy, Unschooled Society.

GİRİŞ

Felsefe sözcüğü, *sevgi* anlamına gelen *philo* ve *bilgelik* anlamına gelen *sophía* kelimesinin birleşiminden meydana gelir ve *bilgelik sevgisi* anlamını vermektedir. Felsefe, genel olarak varlığın kaynağı, anlamı ve nedeni üzerine düşünme ve bilginin bilimsel olarak araştırılması ve bilimin temelini oluşturan ilkeler olarak anlaşılan felsefenin eğitim boyutu eğitim felsefesi altında ele alınmaktadır. Eğitimin felsefi temelleri, bir eğitim programını geliştirirken ilk basamak olarak değerlendirilmektedir.

Geliştirilecek eğitim programının hedefi, kime, ne için hazırlanacağı, içeriği, konu alanı gibi unsurların belirlenmesinde benimsenen eğitim felsefesi dikkate alınmaktadır. Eğitim felsefesi, eğitim düşüncesi ve sorunlarının felsefi bir biçimde ele alınması, incelenmesi, değerlendirilmesi, eleştirilmesini içermektedir. Eğitim felsefesi, eğitime yön veren amaçları biçimlendirir ve eğitim uygulamalarına yol gösterir, eğitim çalışmalarını yönlendirir ve insanların hangi amaçlar için nasıl eğitileceği konusunda belirleyicidir. Eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde uzmanlara yardımcı olur ve okul ve sınıf ortamlarının düzenlenmesinde dikkate alınır. Okulların amacı, içeriğin belirlenmesi, kullanılan yöntem ve teknikler gibi süreçlerde eğitim felsefesi önemli rol oynar. Bu araştırmada, radikal ideolojinin eğitimde yansımaları olan eleştirel pedagojiye dayanan okulsuz toplum düşüncesi ele alınacaktır. Bu bağlamda radikal felsefe, eleştirel pedagoji ve okulsuz toplum kavramları öne çıkmaktadır.

Radikal Felsefe

Radikal terimi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Geleneksel olarak radikalizm, politik sol ile bağlantılıdır ve yirminci yüzyılda muhafazakar ve liberal statükoya meydan okuyan ana muhalefet hareketidir. Button'a göre (1995) radikalizm genel olarak aşırılık ile özdeşleştirilmekte fakat radikalizmin anlamı bu değildir. Radikaller, devlet eğitiminden kuşku duyarlar ve bu nedenle radikal insiyatifler ana akım sistemin dışında yer almaktadır. Radikal felsefeye göre, okul ve eğitim asla nötr olamaz. Apple'e göre, eğitim hem sebep hem de sonuçtur. Okul pasif bir ayna değildir, aktif bir güç, kendisiyle ilgili ekonomik ve sosyal formlar ve ideolojilere yasallık hizmeti verir (1993:3). Radikal felsefe, egemen inançların temel ilkelerini sorgulamak için o inançların köküne iner. Ayrıca bir grubun toplumdaki statü sorununa meydan okumaya başladığında ortaya çıkar.

Radikal felsefe, karşıtlığına ve bunun sebep olduğu şeylere göre tanımlanır: Sağ Radikalizm, Sol Radikalizm, İslami Radikalizm gibi. Geleneksel olarak radikalizm politik sol ile bağlantılıdır ve yirminci yüzyılda muhafazakar ve liberal statükoya meydan okuyan ana muhalefet hareketidir. Genel olarak Radikalizmin siyasette sol görüşle ilişkilendirilmesinin nedeni ise; 18.yüzyılda radikallerin muhafazakar kesime meydan okuyan ana muhalefet hareketi olmasıdır. Radikalizm, daha iyi bir toplumun neye benzeyeceği görüşü ve bunu getirmek için harekete geçme üzerine kuruludur. Adaletsizliğe, eşitsizliğe ve iktidarın imtiyazı kötüye kullanılmasına karşıdır. Egemen ideolojiyi destekleyenler, radikalizmi her zaman tehlikeli olarak görecektir; ancak belli bir zaman sonra, radikal düşünce ve talepler egemen ideolojiye dahil edilebilir. Köleliğin kaldırılması, kadınlara oy hakkı tanınması gibi (Seraphim, 2003). Radikallerin dikkat ettiği diğer durum ise toplumda gördükleri büyük adaletsizlikler ve eşitsizliklerdir. Egemen ideoloji bu durumları kaçınılmaz olarak görür fakat radikal eğitimciler bunu kabul etmezler. Eşitsizlik sorunları eğitim için önemli bir odaktır. Aynı şekilde adaletsizlik, önyargı, insan haklarının kötüye kullanılması eğitimin sırtını döneceği sorunlar değildir. Radikal eğitimciler ihtiyacımız var çünkü modern dünyadaki eğitim doğanın fethini ve gezegenin endüstrileşmesini daha ileri götürmek için tasarlanmıştır. Bu durum, modern ekonomiye uygun düşen dengesiz düşük boyutlu insanlar üretmeye yönelmiştir. Post modern eğitim, farklı bir gündeme sahip olmalı ve bu eğitim; iyileştirme, bağlantı kurma, özgürleştirme, güçlendirme, takdir etme ve yaratma için tasarlanmalıdır (Orr, 1992).

Eleştirel Pedagoji ve Radikal Eğitim

Eleştirel pedagojinin tarihsel köklerindeki en güçlü gelenek, Marksist eğitim kuramıdır. Eleştirel pedagoji, her ne kadar öncelikle Marksist etiketle anılsa da bu etiketin altında oldukça değişik gelenek ve yaklaşımlar vardır. Eleştirel eğitim felsefesi, kendi içinde farklı anlayışları barındırır da temelde eğitimin sosyal kurumlarla ilişkisi ve bu kurumların eğitime olan etkileri üzerine odaklanır. Mevcut şekliyle eğitimin itaati içselleştirerek, bireyin özgürlüğünü ve yaratıcı gücünü geliştirmesini engellediğini vurgular. Eleştirel eğitim felsefesi, otoriter tavrı ortadan kaldıracak bir eğitim anlayışı geliştirmek ister. Bu bağlamda eleştirel eğitim felsefesi, bir yandan yürürlükteki eğitim anlayışının dayanaklarını eleştiri süzgecinden geçirip eğitime ilişkin yıkıcı bir tavır sergilerken, diğer yandan mevcut eğitimin yerini alacak eğitimin nasıl olması gerektiğini belirleyerek yapıcı bir tavır sergiler. Dolayısıyla eleştirel eğitim felsefesinin sadece 'eleştiri dili' kullanmadığı, bir de 'imkân dili' geliştirdiği söylenebilir. Eleştirel eğitim felsefesi iki şekilde karakterize edilir. Birinci şekliyle eleştirel eğitim felsefesi, batı felsefesinin, aydınlanma sonrasında, her biri farklı ilgi ve amaçlarla karakterize olan iki ayrı felsefeye bölünmesinin sonucunda ortaya çıkan yeni anlayışların eğitim alanındaki düşüncelerini ifade eder. Bu felsefe, Anglo-Saxon dünyada hüküm süren bilgi ve bilim ağırlıklı, pozitivist ve mantıksal yönelimleri öne çıkar

analitik felsefeye karşıt, metafiziksel ve etik yönelimleriyle öne çıkan, daha ziyade Fransa ve Almanya'da temsil edilen Kıta felsefesidir. Birinci anlamıyla eleştirel eğitim felsefesi, Kıta felsefesi kapsamı içinde yorumlanan Marksizm, hermönetik, fenomenoloji, postyapısalcılık, postmodernizm ve feminizm gibi felsefi akımlara bağlı olarak gelişen ve bu akımların eğitim konusundaki görüşlerinin toplanmasıyla oluşan bir felsefedir. İkinci şekliyle eleştirel eğitim felsefesi, yukarıda saydığımız akımlardan özellikle de, Marksist Eğitim Kuramı ve Frankfurt Okulu ya da Eleştirel Kuramdan yoğun bir şekilde etkilenecek A. Gramsci, P. Freire, H. Giroux ve Ivan Illich gibi eğitim felsefecileriyle temsil edilen anlayışı ifade eder. Felsefeyle yoğun bir ilişkisi olan ve kendine özgü bir eğitim anlayışıyla ortaya çıkan eleştirel eğitim felsefesinin bu şekline, *eleştirel pedagoji* adı verilmektedir (Cevizci, 2001: 201-202).

McLaren'e göre, eleştirel pedagoji, sınıfta öğretim, bilgi üretimi, okulun kurumsal yapısı, daha geniş topluluk, toplum ve ulusun sosyal ve maddi ilişkileri arasındaki ilişkiyi düşünmek, tartışmak ve dönüştürme yoludur (McLaren, 1998:5). McKernan'e göre (2013) eleştirel pedagoji öğrencilerin eleştirel bir özbiş ve sosyal farkındalık kazanması ve baskıcı güçlere karşı uygun eyleme geçmesi için öğretme ve öğrenme ilişkilerini içeren bir harekettir.

Eleştirel pedagoji, otorite tarafından dayatılan değil tabandan kurulacak bir pedagojiden yanadır. Bu bağlamda, eleştirel pedagojiye göre, programların standart hale getirilmesine doğru değildir. Standart program, egemen ideolojinin kendi çıkarlarını korumasına ve varlığını devam ettirmesine hizmet eder. Bu programlar, öğrencilerin özgürce kendilerini ifade etmelerine imkân sağlamadığı gibi farklı kimliklerin ve kültürlerin gelişmesine de engel olurlar. Bu nedenle eleştirel pedagoji, geleneksel eğitimin biçim ve içeriğine karşı çıkarak, öğrencilerin kendi kimliklerini belirlemelerine imkân sağlayacak eğitim anlayışı geliştirilmesini savunmaktadır (Yılmaz, 2016). Genel olarak eleştirel pedagoji eleştirel düşünmeyi destekler ve baskıcı kurumları veya sosyal ilişkileri dönüştürme potansiyeli olan uygulamaları teşvik eder (Breunig, 2005:109).

Eleştirel pedagojide önemli isim G. Rikowski, Marksist eğitim kuramcısı olarak bilinmektedir. Rikowski, eleştirel pedagojiye Marx'ın kuramı çerçevesinde bakmıştır ve günümüz eğitim sistemini bu bağlamda eleştirerek gelecekteki eğitimi anti-kapitalist olarak tasarlamıştır. Hayalindeki eğitimin üç unsurdan oluştuğunu belirtmiştir: eleştiri, insan ihtiyaçlarına hitap edilmesi ve özgürlük alanları. Rikowski, bu üç unsurun birlikte olmasını elzem görmüştür. Birinin dahi eksi olmasında yetersizlik yaşanacağını belirtmiştir (Rikowski, 2011).

Bir diğer eleştirel pedagoji savunucusu ve eğitim konusunda en tartışmalı yazarlardan biri olan Ivan Illich 1926'da Viyana'da doğdu. Roma'da felsefe ve teoloji eğitimi gördükten sonra, Salzburg Üniversitesi'nde tarih doktorası yaptı. 1951 yılında ABD'ye giderek New York eyaletinde İrlandalılarla, Porto Ricolular'dan oluşan bir kesimde rahip yardımcılığı görevinde bulundu. 1956'dan 1960'a kadar Porto Rico'daki Katolik Üniversitesi'nde rektör yardımcısı olarak çalıştı. Bilinçliliğin Kutlanması, Şenlik Araçları, Enerji ve Hakkaniyet ve Tıbbın Adaleti önemli kitaplarından bazılarıdır (Tan, 1983:45). Ivan Illich'in bu çalışmada ayrı bir önemi vardır. Onun, "*Okulsuz Toplum*" eseri üzerinde şekillenen düşüncesi, bu çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır.

Radikal eğitimin tek bir tanımla ifade edilmesi mümkün değildir. Radikal eğitim terimi altında yapılan tanımlar karmaşıktır ve yapısı gereği çoğulcu bir gelenektir. Radikal eğitim söz konusu olduğunda Paulo Freire (1921-1997) ve Ivan Illich (1926-2002) gibi isimler geçmektedir. Radikal eğitim politik yanı olan ve solcu olarak nitelendirilen ve katılımcı bir felsefedir. Toplum içinde var olan fakirlerin ve güçsüz insanları esas alarak eşitlik ilkesini esas almaktadır. Geleneksel eğitim uygulamalarını eleştirerek eğitimin hiyerarşi ve eşitsizliği getirdiğini ileri sürer. Farklılık anlayışı da var olan ana akım anlayıştan farklılaşması ve mevcut egemen anlayış ve uygulamayı eleştirmeye dayalıdır. Radikal eğitim, bu nedenle, eleştiriciliği öne çıkarır ve metin ve bağlamın anlaşılmasını vurgular. Bu nedenle radikal eğitim bireyin kendi anlayışını oluşturmasını ve onu dünyaya uygun hale getirmesini esas alır.

Okulsuz Toplum

Okulsuz toplum kavramı, İlich tarafından kullanılan bir kavramdır. İlich, Freire ile aynı görüşü paylaşarak eğitimi, toplumun bir parçası olarak görmüştür. Eğitimin, bütünden kopamayacağını bu nedenle iyileştirmeler ve değiştirmelerin tüm boyutlarıyla ele alınması gerektiğini savunmaktadır:

Bu kitapta yer alan makalelerde, değerlerin kurumsallaştırılmasının toplumsal kutupsallaşmaya ve psikolojik çöküntüye yol açtığını ortaya koyacağım. Bunlar, küresel yozlaşma ve modernleşmiş mutsuzluk sürecindeki üç yapıyı teşkil etmektedir. Maddi olmayan ihtiyaçlar meta haline dönüştürüldüğünde; sağlık, eğitim, bireysel hareket kabiliyeti, refah ya psikolojik iyileşmenin söz konusu olduğu hizmetlerin ya da yapılan 'uygulamaların' neticeleri olarak tanımlandığında küresel yozlaşma sürecinin nasıl bir ivme kazandığını açıklayacağım (İlich, 2017:13-14)."

İlich'e göre, insanın manevi ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar maddileşmemelidir. İlich, eğitimi, insanın manevi ihtiyaçlarından biri olarak görmektedir ve bunun sektör haline dönüşmesine karşıdır. *Okulsuz Toplum* düşüncesi de tam olarak bu tema üstünde şekillenmiştir. O, okulu maddi çıkar için oluşturulmuş bir kurum olarak görür ve okulun insanın özgürlüğünü, öğrenme kapasitesini, yeteneklerini körelttiğini vurgulamaktadır. Okula giden öğrenciler devam zorunluluğuna tabi tutularak, belirli bir müfredata göre eğitilerek özgür zihinden koparılmışlardır. Derslerin ezbere dayalı olması, teori ve pratiğin ayrı düşmesi, zorunlu bilgilerle zihinlerin doldurulmasıyla öğrenme kapasitelerinin boşa harcanacağından bahsetmiştir ve insanların okula gitmeden de- hatta daha iyi bir şekilde- öğrenebileceğini söylemiştir. Ayrıca, diploması olanın işinin ehli olacağı düşüncesine de karşı çıkarak, en iyi öğrenmelerin ve uzmanlaşmaların hayatın içinde kendi isteğimizle öğrenmeler olduğunu belirtmiştir ve okulun yetenekleri körelttiğini vurgulamıştır. İlich, günümüz toplumunu ayrılıkçı ve imtiyazcı görmüştür. Okul kurumunun gizli görevinin bu imtiyazları ayrılıkçılığı pekiştirmek olduğunu ifade ederek, imtiyazlı tarafı, genellikle küçük bir azınlık olan zenginler olarak görmüştür:

Toplumu okulsuzlaştırmanın ne anlama geldiğini anlamak için okullaşmanın gizli müfredatından bahsetmemiz gerekmektedir. Burada doğrudan fakirler üzerinde silinmez izler bırakan getto sokaklarının gizli müfredatlarıyla ya da zenginleri kara geçiren resim odaklarının gizli müfredatlarıyla ilgilenmiyoruz. Yaptığımız şey, okullaşmanın seremoni ve ritüelinin böylesi bir gizli müfredat oluşturduğuna dikkat çekmektir. En iyi öğretmenler bile öğrencilerini bundan tamamen koruyamazlar. Okullaşmanın bu gizli müfredatı; kaçınılmaz olarak toplumun bizzat kendi üyelerinden bazılarını karşı uyguladığı ayrımcılığa ve çoğunluğu hakir görecek yeni bir hakla diğerlerinin imtiyazını pekiştirmesine, önyargıyı ve suçu ilave etmektedir. Bu gizli müfredat, kaçınılmaz olarak zengin ve fakir için aynı derecede büyüme eğilimi gösteren tüketim toplumu üyeliğine kabul edilme töreni ritüeli olarak hizmet etmektedir (İlich, 2017:49-50).

Bir çocuk, eşit nitelikte okul eğitimi hakkına sahip olmakla zengin bir çocuğun konumunu nadiren elde edebilir. Aynı okulda, aynı yaşta başlasalar bile fakir çocuklar, orta sınıf çocuklar için pekala mümkün olan eğitim olanaklarının çoğundan mahrumdurlar... Daha fakir çocuklar, gelişim ve eğitim amacıyla okula bağımlı kaldıkları sürece, genellikle diğerlerinden geri kalacaklardır. Fakirlerin, iddia edilen dengesizlikleri gidermek için sertifika almaya değil, öğrenme edimlerini gerçekleştirmelerini mümkün kılacak yardımlara ihtiyaçları vardır (İlich, 2017:19).

Bir anarşist olarak bilinen William Godwin, kendisini anarşist olarak tanımlamamasına rağmen, yaşama ve topluma bakışı anarşizm olarak görülmektedir. Godwin'e göre anarşi, tutarlı, rasyonel ve toplum tarafından benimsenebilecek moral, politik, kültürel ya da ekonomik değer, kuram ya da doktrinlerin yaygınlaşmasından önce mevcut hükümetin, teorinin, geleneğin ve kurumların yıkılması gerekir. Aynı yaklaşım eğitim sistemine uygulandığında toplumun bir kurumu olan eğitimin tutarlı, rasyonel ve toplum tarafından benimsenebilmesi için önce var olan otorite, kurum, gelenek veya felsefenin yıkılması gerekmektedir.

Ancak, bu çalışmada, İlich'in görüşlerinden yola çıkarak, okulsuz toplum kavramı üzerinde durulmakta ve Eğitim Programı ve Öğretim alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin, okulsuz topluma bakışları ele alınmaktadır.

YÖNTEM

Eğitim Programı ve Öğretim alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin, okulsuz topluma bakışlarını ele alan bu nitel çalışmada, veri toplamak için odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bu yöntemin amacı katılımcıların görüşlerini ayrıntılı bir şekilde betimleyebilmektir. Odak grup görüşmeleri katılımcıların duygu, düşünce, tecrübe, eğilim gibi kişisel özelliklerini yansıtabilecek bir görüşme yöntemidir. Bowling'e (2002) göre odak grup görüşmesi küçük bir grupta lider arasında yapılandırılmamış görüşme ve tartışmada grup dinamiğinin etkisini kullanma, derinlemesine bilgi edinme ve düşünce üretmedir. Nitel bir veri toplama yöntemi olan odak grup görüşmelerinde genelleme kaygısı olmadığından, sayısallaştırmaya da gerek yoktur (Fern, 2001).

Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 öğretim yılında bir NEÜ, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Programı ve Öğretim anabilim dalında lisansüstü eğitim yapan 5 öğrencidir. Katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5 olarak numaralandırılmıştır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yolu ile oluşturulmuştur. Bu çalışma grubu oluşturulurken belirlenen ölçütler, eğitim felsefesi dersinin alınmış olmasıdır.

Verilerin Toplanması Ve Analizi

Bu çalışmada, araştırmacılar tarafından oluşturulan üç açık uçlu sorunun bulunduğu bir form hazırlanmış, ancak, veriler odak grup görüşmesinde konuşmaların kaydedildiği ses kayıt cihazından ve görüşme esnasında tutulan notlardan elde edilmiştir. Kayıt ve notlardan yazıya aktarılan görüşme verileri içerik analizine tabi tutulmadan önce katılımcıların teyidi yapılmıştır. Sonuçta elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi en uygun yöntemdir (Kitzinger ve Farquhar, 1999). Temalara göre belirlenen algılara yer verilmiş ve konuşma dilinin olduğu gibi kalmasına dikkat edilmiştir. Betimleme sürecinin tamamlanmasının ardından toplanan veriler belirli temalar çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Daha sonra, geliştirilen temaları birbirleri ile ilişkilendirilerek bulgular alt başlıklar olarak verilmiştir.

BULGULAR

Elde edilen verilerin çözümlenmesinden sonra bulgular temalara dönüştürülmüş ve alt başlıklar halinde verilmiştir. Bu alt başlıklar ve katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

Kurum Olarak Okulun Yararları

Katılımcılardan dördü, okul kurumunun birey ve toplum için faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bireysel özgürlüğün, düşünmenin, fırsat eşitliğinin sağlanmasında okulun çok önemli bir yeri olduğunu ifade etmişlerdir(K1,K2,K3,K5):

K1: "Kitleleri eğitebilmek çok zor bir iştir. Okul bu bakımdan elzem gözükmektedir."

K2: "İnsanlar düşünmeyi ve eleştirmeyi öğrenebiliyor, farklı kesimleri kapsayan en makul sistem, okul sistemidir. İnsanlar faydalı gördükleri şeyleri uygularlar. Okul sistemi de faydalı olduğu için dünyanın bir çok yerinde vardır."

K3: "Okul, bir milleti birleştirmek için önemlidir. Toplumda kaos çıkmasını önleyen kurumlardan biri de okuldur."

K5: "Okul kurumu, ezilen diyebileceğimiz kesime fırsat eşitliği sağlamakta ve bir çıkış yolu sunmaktadır."

Katılımcılardan biri, diğer katılımcıların belirttikleri okulun faydalı kısımlarının tam tersi zararlı etkileri olduğunu belirtmiştir:

K4: "Okul, bence özgürlüğün sağlanabileceği bir yer değil. Okul kurumu sayesinde ezilenler, ezenlerin düşündürmek istedikleri gibi düşünmeye başlıyorlar."

Kurum Olarak Okulun Zararları

Katılımcıların hepsi zorunlu eğitimin süresinin uzun olmasının bireyin özgür düşüncesinin önünde engel olduğunu ve bu durumun günümüz okulların en büyük sorunu olduğu vurgulamıştır. Katılımcıların bir kısmı ise okul kurumunun eğitimden çok öğretime ağırlık verdiğini bu durumun insanın öğretimden daha çok eğitime ihtiyacı olduğunu düşündüğümüzde düzeltilmesi gereken bir durum olduğunu

söylemişlerdir. Ayrıca katılımcılardan biri (K4), Eleştirel pedagoji düşüncesine daha yatkındır ve okulun eleştirel düşüncüyü tamamen yok ettiğini vurgulamıştır.

K2: "Zorunlu eğitim süresi kısaltılmalı. Herkesin kapasitesine-yeteneğine göre eğitim verilmeli. Herkesin eğitim süresi ve seviyesi aynı olmamalı.

K4: "Ahlak ve değer eğitiminden sonra eğitim süresi özgür bırakılmalı zorunlu olmamalı. Okul belli bir kesimin düşüncelerini dayattığı bir kurumdur. Bence, okulda özgür düşüncüyü öğrenmek çelişkili."

K5: "Günümüzde okul denildiğinde eğitim kısmına hiç bakmıyoruz, özellikle de ülkemizde. Ülkemizdeki okullarda daha çok öğretim ağır basmaktadır. Eğitim öğretimden daha değerlidir. Buradaki eğitimden kastım: ahlak ve düşünce eğitimidir."

Okul Kurumunun Ortadan Kaldırılması

Katılımcıların 4'ü okul kurumunun ortadan kalkması durumuna olumlu bakmamaktadır. Okul kurumunun ortadan kalkmasıyla toplumsal kaos ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Çoğu katılımcı(K1,K2,K3,K5) alt tabakanın, özgürleşmek ve kendini gerçekleştirmek için okulun eldeki tek fırsat olduğunu söylemiştir. Okul kurumunun kalkmasının Illich'in Okulsuz toplum eserinde savunduğu gibi ezilen kesimin faydasına değil zararına bir durum olacağı belirtilmişlerdir. Ayrıca Katılımcıların genel kanısı, okulsuz toplum düşüncesinin çok ütopyik, olması pratiğe dökülmesinin imkansız olmasıdır. Katılımcılar arasında sadece bir kişi okulsuz toplum fikrine diğer katılımcılara nazaran daha olumlu bakmaktadır (K4).

K1: "Okul çok elzem gözükmektedir. Okulu kaldırırsak yerine ne koyabiliriz? Ezilenlerin bilgiye ulaşma ve kendini gerçekleştirme de tek fırsatı okul. Okulun kaldırılmasıyla bu fırsatı da alt tabakanın elinden almış olacağız."

K2: "Okul gereksiz bir kurum değildir. Yapmamız gereken okulda ihtiyacımız olmayan şeylerin çıkarılmasıdır. Eleştirel pedagojinin savunduğu "eşitlik" çok ütopyik bir şey. Okul sistemden çıkarsa kaos olur."

K3: "Okulsuz toplum düşüncesine ben katılmıyorum. Günümüzde nüfus çok fazla. Kitlesele eğitim-okul olmazsa toplumsal bir karışıklık olur."

K5: "Okul olmazsa eğitimde ve öğretimde fırsat eşitliği nasıl sağlanacak? Sorun okul değil okulda uygulanan programlar."

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, eğitim programı ve öğretimden lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin "Okulsuz Toplum"a bakış açıları incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına dayanarak çalışma grubunun okulsuz toplum görüşüne pozitif bakmadıkları ancak okulda tamamlanması gereken eksiklerin var olduğu konusunda görüş birliği sağladıkları tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak şöyle diyebiliriz ki; çalışma grubumuz eleştirel pedagojiye uzak bir görüşe sahip değildir; eğitimdeki eksikliklerin bir kısmını belirleyip çözüm önerisi sunabilmektedirler. Oldukça radikal bir durum olan, toplumda sistemleşmiş olan okul kurumunun ise ortadan kalkması çalışma grubumuza çok uzak bir ihtimal olarak gözükmektedir. Bu durumun çeşitli sebepleri olabilir: Ülkemizin sosyal yapısının statükoya yakın olması, ülkemizde eleştirel düşüncenin gelişmiş ülkelere nazaran geri planda olması, Eleştirel pedagojinin yapılanmasının yurt dışında olması gibi.

Literatüre baktığımızda, Okulsuz Toplum düşüncesi ile ilgili oldukça dar kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. Bu durum özellikle ülkemiz için geçerlidir. Ancak, Okulsuz Toplum düşüncesi eleştirel pedagojiye dayandığı için literatürde eleştirel pedagoji ile araştırmalar incelenerek karşılaştırma yapılabilir. Yapılan bir çalışmada öğretmen adaylarının eleştirel pedagojiye katılım düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur(Yılmaz, Altinkurt 2011). Bu bulgu çalışmayı destekler nitelik taşımaktadır. Çalışmamızdaki katılımcılarda eleştirel pedagoji görüşüne negatif bakmamakla birlikte tamamen radikal bir karar olan okulsuz topluma uzak bir görüş ortaya koyarak, orta düzede katılımcı görüş belirtmişlerdir.

Yapılan bu çalışmanın bulgularından biri de katılımcıların okulu elzem bir kurum olarak görmesidir. Bu bulguyu, bir çalışmada, katılımcıların okul kavramını benzettikleri metaforlara bakarak desteklemek mümkündür(Nalçacı, Bektaş 2012). Yapılan çalışmada öğretmen adaylarının okul kavramına ilişkin algıları betimlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, en yüksek frekansla 188 (%28.31) okul; Aile/Ev/Yuvaya benzetilmiştir. Çalışmada en yüksek ikinci frekansla 95 (%14.31) okul, hayat'a benzetilmiştir. Bu

çalışmanın verilerinde de anlayacağımız gibi okul, genelde pozitif çağrışımlar yapmakta ve okul algıda vazgeçilmez unsurlarla bütünleşmektedir.

Yapılan bu çalışmanın bir diğer bulgusu da katılımcıların, okulu toplumsal düzenin sağlanmasının bir parçası olarak görmeleridir. Katılımcılar, okulun olmaması durumunda kaos yaşanabileceğini vurgulamışlardır. Katılımcılardan elde edilen bu bulguyla alakalı olarak sosyolojik bir araştırma yapılmıştır (Kızmaz, 2004). Kızmaz, çalışmasını cezaevinde bulunan hükümlülerin eğitim (okul) düzeylerini betimleyerek yapmıştır. Çalışmasında, hükümlüler arasında okulu terk eden ve okuldan atılan sayısının fazla olduğu (%80'i ilkokul mezunu), hükümlülerin okul yıllarında en çok karşılaştıkları sorunun ekonomik sorun olduğu (%83.9), hükümlülerin %76.9 oranı ile okul yıllarında bir problemle karşılaşmadıkları gibi bulgularına ulaşılmıştır.

Kızmaz'ın (2004) çalışması ve araştırmamızın bulgusuna dayanarak aşağıdaki analizler yapılabilir. Toplum birçok sistem oluşmaktadır. Sistemlerde öğeler birbirini etkimektedir ve öğeleri birbirinden bağımsız düşünemeyiz. Sistemlerin alt boyutunda kurum ve kuruluşlar yer alır. Okul, eğitim sistemi içinde yer alan bir kurumdur. Eğitim sistemi de, ekonomik sistem, siyasal sistem gibi toplumu oluşturan birçok sistemle ilişkilidir. Bu nedenle okulun tek başına "neden" olarak belirtilmesi yanlış olacaktır. Kızmaz'ın çalışmasında da belirtildiği okula devam, zeka düzeyi gibi birçok nedenle alakalı olabileceği gibi sosyo-ekonomik düzeyle oldukça ilişkilidir. Nitekim çalışmasında, hükümlülerin çoğunun köy ve kasabadan olduğu, ekonomik düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Toplumsal düzenin sağlanmasında ekonomik durumların oldukça etkili olduğu görülmektedir. Okula devam büyük oranda ekonomik düzeyle alakalıdır. Okul da fırsat eşitliği sağlanması adına okula devam eden öğrencilerin fırsatlarını denkleştirmek için olabildiğince ekonomik düzeylerinin denkleştirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada elde edilen veriler dikkate alındığında şu öneriler uygun düşmektedir:

- Yapılan bu çalışma konusuyla alakalı olarak daha geniş kapsamlı nitel-nicel araştırmalar yapılabilir.
- Zorunlu eğitim süresi tekrar gözden geçirilebilir.
- Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılan çaba, toplumun ekonomik olarak fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik gösterilmelidir.
- Bütüncül bakış açısı objektif davranış ve düşünüşte çok önemlidir. Başta lisansüstü öğrenciler olmak üzere bu konu hakkında öğrencilere eğitim verilebilir.
- Okuldaki müfredat hazırlanırken öğretimden ziyade eğitime ağırlık verilebilir. Müfredatta özellikle toplumsal yaşamda ihtiyacımız olan değerler, ahlak kurallarının üzerinde durulmalıdır.

Not: Bu çalışmanın bir kısmı, 10-12 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 9'uncu Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Bowling, A. (2002). Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services. Philadelphia, PA: McGraw-Hill House.

Breunig, M. (20 05).Turning Experiential Education and Critical Pedagogy Theory into Praxis. Journal of Experiential Education, 28(2),106-122.

Button, J. (1995) The Radicalism Handbook, London: Cassell.

Cevizci, A.(2001).Eğitim Felsefesi. İstanbul: Say Yayınları.

Demirel, Ö. (2010).Eğitimde Program Geliştirme(12.baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Fern, E.F. (2001).Advanced Focus Group Research. Thousand Oaks, California: SAGE.

- Freire, P.(2016).Ezilenlerin Pedagojisi(13.baskı), çev. D.Hattatoğlu ve E.Özbek.İstanbul:Ayrıntı.
- İnal, K. (2009, Ocak-Şubat).Eleştirel Pedagoji:Ezilenler için Eğitim.Eleştirel Pedagoji,1.19/01/2018 tarihinde www.Paydosyayincilik.com adresinden alınmıştır.
- Kızmaz, Zahir. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 291-319.
- Kitzinger, J. & Farquhar, C.(1999).“The analytical potential of ‘sensitive moments’ in focus group discussions”.In R. Barbour & J. Kitzinger (Eds), Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice (p. 156–172). London: SAGE.
- McKernan, J.A. (2013). The origins of Critical Theory in Education: Fabian socialism as Social Reconstructionism in Nineteenth-Century Britain. British Journal of Educational Studies, 61(4), 417-433.
- Nalçacı A. ve Bektaş F. (2012). Öğretmen Adaylarının Okul Kavramına İlişkin Algıları. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(1), 239-258.
- Orr, D. (1992) Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World, Albany: State University of New York Press.
- Rikowski, G.(2011).Marksist Eğitim Kuramı ve Radikal Pedagoji(1.baskı), çev. C.Atay.İstanbul:Kalkedon Seraphim, B. (2003).The Four(or Five) Principles of Radicalism. <https://benedictseraphim.wordpress.com>.
- Tan, M. (1983). I. Illich ve Okulsuz Toplum. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2(16), 45-59.
- TDK (2014).Yabancı Sözlere Karşılıklar Klavuzu.22.02.2018 tarihinde www.tdk.gov.tr adresinden alınmıştır.
- Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2011). Öğretmen Adaylarının Eleştirel Pedagoji İle İlgili Görüşleri. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(3), 195-213.
- Yılmaz, Z. (2016).Paulo Freire’nin Felsefesinde Özgürleşmenin Aracı Olarak Eğitim. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,22, 299-313.